

МОЖЛИВІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПРИ РОЗРОБЦІ ОЗБРОЄННЯ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ

Олександр Зайківський,
*старший науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України, e-mail: zab56@ukr.net*

Розглянуто можливі порушення прав інтелектуальної власності при розробленні озброєння та військової техніки для потреб військових формувань України. Зазначено важливість здійснення заходів щодо безумовного забезпечення охорони інтелектуальної власності при плануванні та виконанні державного оборонного замовлення всіма учасниками цього процесу — державними замовниками, виконавцями державного оборонного замовлення й авторами об'єктів права інтелектуальної власності.

Ключові слова: оборона, інтелектуальна власність, розробки

За чверть століття незалежності майже всі в Україні зрозуміли, що збереження суверенітету та цілісності країни залежать не так від міжнародних договорів і гарантій, як від здатності Збройних Сил України дати відсіч агресору. А ця здатність забезпечується не лише патріотизмом і вишколом особового складу, але й оснащенням захисників сучасним озброєнням та військовою технікою (ОВТ).

Розробка та модернізація ОВТ для потреб військових формувань України здійснюється оборонно-промисловим комплексом за державним оборонним замовленням відповідно до вимог законів та інших нормативно-правових актів, зокрема [1–8].

Оснащення Збройних Сил України новітніми видами ОВТ залежить, зокрема, від спроможності оборонно-промислового комплексу щодо впрова-

дження новітніх технологій, забезпечення високого науково-технічного рівня, новизни, патентоздатності та патентної чистоти зразків ОВТ.

Забезпечення цієї спроможності вимагає зростання ролі патентно-правової охорони нових технологій і технічних рішень, що, своєю чергою, викликає необхідність удосконалення системи правової охорони результатів інтелектуальної діяльності, отриманих і використаних у процесі розробки ОВТ.

При цьому мають бути забезпечені:

- захист прав і законних інтересів авторів, організацій-розробників

Олександр Оністрат,
*старший науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України, кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник,
e-mail: aleks.onistrat@ukr.net*

- і державних замовників, створення дієвих організаційно-правових механізмів виявлення можливих порушень їхніх прав та запобігання ним;
- чітка регламентація здійснення правової охорони та захисту науково-технічної продукції, створеної за рахунок бюджетних коштів.

У результаті вищезазначеного будуть створюватись сучасні конкурентоздатні високотехнологічні зразки ОВТ, які відповідатимуть усім вимогам замовника.

Усе це зумовлює необхідність посилення значення захисту інтелектуальної власності як у контексті забезпечення дотримання авторських прав, так і в питаннях відпрацювання механізму регулювання відношень державних замовників, розробників ОВТ і авторів об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ) у сфері наукової діяльності зі створення новітніх зразків ОВТ.

Значний внесок у дослідження процесу планування й організації розробки ОВТ зробили такі вчені, як Б. Демидов, В. Буренок, А. Івлєв, В. Корчак, А. Довгополий, М. Мітрахович, які дослідили основні проблеми, які виникають у процесі розробки ОВТ [9–14]. Проте питання забезпечення охорони інтелектуальної власності розглядалися ними опосередковано.

Проблеми інтелектуальної власності досліджували багато вітчизняних науковців, зокрема О. Орлюк, Г. Андрощук, О. Бутнік-Сіверський, О. Пічкур [15–18] та ін. Однак питання забезпечення охорони та захисту інтелектуальної власності у сфері розроблення ОВТ досліджені не повною мірою.

Метою цієї статті є дослідження на основі аналізу нормативно-правових актів України, публікацій науковців у цій сфері та практичного досвіду можливих порушень права інтелектуальної власності при розробці ОВТ.

Сучасне ОВТ є продуктом діяльності великих колективів фахівців державних органів, закладів і установ різних організаційних рівнів, компетен-

ції, функціонального призначення та напрямів діяльності, які працюють в оборонній галузі. Їх можна групувати у три категорії: державні замовники, розробники ОВТ — виконавці державного замовлення та власне автори, які створюють ОПІВ.

Процес розробки (модернізації) ОВТ передбачає декілька послідовних етапів:

- оборонне планування;
- розробка державного оборонного замовлення (ДОЗ);
- визначення виконавців державного оборонного замовлення (проведення торгів щодо закупівлі);
- укладання контрактів (договорів) на виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) щодо розробки ОВТ;
- виконання НДДКР виконавцями ДОЗ;
- контроль замовником виконання НДДКР і приймання результатів роботи;
- впровадження результатів НДДКР, зокрема серійне виробництво ОВТ за результатами НДДКР.

На кожному етапі розробки ОВТ відповідно до законодавства України необхідно здійснювати заходи, що стосуються охорони інтелектуальної власності:

- проводити маркетингові та патентні дослідження;
- у договорах на виконання ДОЗ визначати вимоги щодо правової охорони інтелектуальної власності у процесі виконання контракту та після його закінчення, забезпечення правочинного використання ОПІВ з додержанням прав замовників, розробників та авторів ОПІВ;
- враховувати у собівартості НДДКР оборонного призначення витрати, пов'язаних із проведенням патентних досліджень у повному обсязі, на винахідництво та раціоналізацію, виплати авторських винагород;
- проводити державну експертизу планової та звітної документації

ЗАХИСТ ПРАВ

на НДДКР з метою визначення наукового рівня та патентні чисто-ти розробок тощо.

Проте практика показує, що у сфері інтелектуальної власності, особливо, що стосується розробки ОВТ, відбувається багато порушень прав інтелектуальної власності.

Зокрема «Українська правда» оприлюднила інформацію про 152 звернення Державного концерну «Укроборонпром» до правоохоронних органів щодо зафіксованих порушень у процесі виконання ДООЗ, чимало з яких стосуються і порушень прав інтелектуальної власності [18].

Для прикладу наведемо суть лише трьох звернень:

- щодо наявності ознак використання службовими особами ДП «КАЗ «Авіакон»» службового становища в інтересах деяких комерційних структур шляхом фальсифікації тендерної документації та укладання договорів на завідомо невідповідних для підприємства умовах, що можливо завдало «Авіакону» матеріальних збитків на загальну суму 109 136 дол. США;
- щодо причетності до виведення державних коштів посадовими особами КП «Науково-виробничий комплекс «Іскра»» під час виконання договорів за право використання об'єктів інтелектуальної власності та заподіяння шкоди на суму 7,1 млн грн;
- щодо причетності до виведення державних коштів посадовими особами КП «Науково-виробничий комплекс «Іскра»» під час виготовлення та поставки Ефіопії двох одиниць РЛС. Сума збитків — 4,2 млн грн за нібито використання при виготовленні РЛС об'єктів інтелектуальної власності за ліцензійним договором з ТОВ «КІТ».

Ці та інші факти порушень пов'язані, на наш погляд, з двома основними факторами.

По-перше, зі зростанням ролі інтелектуальної власності як чинника

отримання прибутків і бажанням отримати їх неправомірно з мінімальними затратами.

По-друге, з неякісним виконанням центральними органами виконавчої влади (ЦОВВ) — державними замовниками своїх функцій з визначення заходів щодо забезпечення охорони інтелектуальної власності та здійснення ефективного контролю за їх виконанням усіма учасниками ДООЗ. Це, своєю чергою, пов'язане з тим, що ЦОВВ не є суб'єктами права інтелектуальної власності, тобто не можуть бути власниками ОПВ та здійснювати їх комерціалізацію [1, 2]. А оскільки відсутня пряма зацікавленість, то в цих органів, а особливо у державних службовців, відсутнє й бажання щось робити задля запобігання цим порушенням.

Українське законодавство переважно дозволяє захистити права авторів і їхніх роботодавців-виконавців ДООЗ на ОПВ. Зокрема Цивільний кодекс України [1] визначає, що порушення права інтелектуальної власності, зокрема й невизнання цього права чи посягання на нього, тягне за собою відповідальність, встановлену Цивільним кодексом України, іншими кодексами, законами чи договором.

Відповідальність за порушення у сфері інтелектуальної власності передбачена як адміністративна, так і кримінальна.

До таких порушень належать, зокрема:

- незаконне використання ОПВ, привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на ОПВ, що охороняється законом;
- неправомірне збирання, розголошення або використання відомостей, що є комерційною таємницею.

Навіть посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, що пов'язані з недотриманням установлених правил, забезпечення виконання яких належить до їхніх службових обов'язків [4], зокрема за порушення

вимог вибору та застосування процедур закупівлі, відповідальність несуть члени тендерного комітету чи уповноважена особа (особи) персонально [4].

За неналежне виконання своїх зобов'язань за контрактом сторони теж несуть відповідальність згідно із законом і контрактом [6].

Проте всі ці норми не убезпечують від можливих порушень прав інтелектуальної власності всіма суб'єктами, котрі беруть участь у розробці ОВТ — ЦОВВ, які виступають замовниками ДОЗ, підприємствами й організаціями, що здійснюють розробку (модернізацію) ОВТ, та працівниками цих підприємств, які власне і створюють ОПІВ.

Ще раз підкреслимо, що левовій частці всіх порушень можна запобігти державним замовникам завдяки правильній роботі в договірній площині у разі відповідального ставлення до забезпечення національних інтересів і належного виконання своїх функцій посадовими особами. Наразі можливі дії чи бездіяльність державних замовників, що прямо порушують норми права інтелектуальної власності, або ж опосередковано, вчинення яких начебто не має прямого відношення, проте призводить у подальшому до значних порушень прав інтелектуальної власності.

До можливих порушень прав інтелектуальної власності при розробленні ОВТ державними замовниками ДОЗ ми відносимо, зокрема:

- планування оборонного замовлення без проведення маркетингових досліджень;
- визначення критеріїв оцінки при проведенні переговорної процедури закупівлі, що має складний або спеціалізований характер (зокрема й НДДКР) без вимоги щодо передавання технології;
- укладання державних контрактів, розробку ТТЗ та інших договірних документів без вимог щодо:
 - правової охорони інтелектуальної власності у процесі виконання контракту і після його закінчення;

- проведення виконавцем патентних досліджень;
- проведення державної експертизи документації, підготовленої виконавцями за результатами робіт;
- внесення до переліку національних стандартів, які є обов'язковими при виконанні НДДКР, державних стандартів України щодо проведення патентних досліджень, оформлення патентного формуляра відповідно до державних стандартів України [7, 8] тощо;
- блокування включення у собівартість НДДКР оборонного призначення витрат, пов'язаних з проведенням патентних досліджень, оформленням охоронних документів на ОПІВ, виплатою авторських винагород за використання ОПІВ;
- розголошення чи передачу третім особам отриманих від виконавця відомостей у будь-якій формі, що розкривають суть наукової чи технічної ідеї або розробки;
- відсутність перевірки замовником при контролі виконання ДОЗ здійснення заходів щодо охорони інтелектуальної власності та наявності патентної документації на продукцію та технологію її виготовлення;
- проведення державної експертизи усіх видів конструкторської документації, технологій та/або їх складових, які закуповуються за бюджетні кошти, без звіту про патентно-кон'юнктурні дослідження та патентного формуляра, а, відтак, без визначення технологічного рівня, конкурентоспроможності та новизни, патентної чистоти технологій, їхніх складових;
- внесення конструкторської документації, розробленої за результатами виконання ДОЗ, до реєстру, що ведеться державним замовником, без використання ОПІВ;
- використання інтелектуальної власності, що створена (використана) в процесі виконання державного

ЗАХИСТ ПРАВ

контракту, без укладення окремого договору;

- невизначення порядку охорони та використання ОПІВ після завершення контракту.

Є й приклади на рівні міністерств. При виконанні ДОЗ Міністерство оборони України (замовник), ігнорує питання виплати роялті розробнику ОВТ. Як повідомив М. Архипов, інформгентству «Оборонно-промисловий кур'єр» генеральний директор ТОВ «Науково-виробнича фірма «Адрон»» [19]. За його словами, військове відомство ще на розрахунково-калькуляційному етапі просто викреслює з кошторису рядок «роялті», наполягаючи, що не має методики обчислення роялті.

Як повідомив М. Архипов, розробки компанії, частину з яких вже прийнято на озброєння та успішно використовують вітчизняними захисниками в зоні проведення антитерористичної операції, є ініціативними та проводяться за власні обігові кошти. Як пояснив керівник підприємства, після завершення розробки та випробувань (зокрема й державних) дослідних зразків, документацію на їх серійне виробництво за ліцензійними угодами фірма передає на підприємства оборонно-промислового комплексу (ОПК). Згідно з умовами ліцензійних угод, після реалізації продукції покупцеві (замовнику) виробник зобов'язаний виплатити ТОВ НВФ «Адрон» авторську винагороду у вигляді роялті, величина якої визначається договірними відносинами [19]. Проте цю виплату Міністерство оборони України просто блокує.

Наслідки такого підходу вкрай негативні для всіх розробників оборонних технологій. Зокрема, не має можливості повернути витрачені на розробку та випробування кошти, а через це закінчувати розробки вчасно та вкладати гроші в нові проекти.

До того ж, Міністерство оборони України та інші ЦОВВ — державні замовники (і не тільки) самі є порушниками прав інтелектуальної власності,

бо досі користуються неліцензійним програмним забезпеченням.

Крім того, можливе незабезпечення центральними органами виконавчої влади:

- формування баз даних про технології та/або їхні складові, майнові права інтелектуальної власності;
- контролю за переданням майнових прав на технології, створені за бюджетні кошти;
- контролю за виплатою винагороди авторам технологій;
- контролю за веденням обліку технологій у складі майна підприємств, зокрема й нематеріальних активів, які є складовими технологій;
- створення структурних підрозділів з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності й інтелектуальної власності.

Саме ці підрозділи призначені виявляти та попереджувати можливі порушення, але їх не тільки не створюють, а навіть існуючі ліквідують, як це здійснили в Міністерстві оборони України — головному державному замовнику ОВТ.

Міністерство оборони України є одним з найбільших в Україні замовників науково-технічної продукції військового, подвійного та спеціального призначення, розробка якої супроводжується створенням ОПІВ. Забезпечення правової охорони, захисту та ефективного використання таких об'єктів мало би бути важливим елементом супроводження НДДКР за ДОЗ на всіх етапах життєвого циклу ОВТ у Збройних Силах України.

Значна кількість структурних підрозділів Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України відповідно до своїх повноважень здійснюють супроводження НДДКР в інтересах Збройних Сил України. Але сьогодні в Міністерстві оборони України, ні в Генеральному штабі Збройних Сил України не визначені структурні підрозділи, на які б покладалося виконання завдань і реа-

лізація функцій стосовно забезпечення охорони інтелектуальної власності та захисту інтересів державного замовника щодо ОПІВ, які створюються (використовуються) при виконанні ДОЗ.

У зазначених вище структурних підрозділах не передбачено штатних фахівців, які б при цьому опікувалися питаннями інтелектуальної власності. Тож не здійснюється така важлива складова науково-технічного супроводження НДДКР щодо розробки (модернізації) ОВТ, як патентно-ліцензійне супроводження.

Оскільки використання ОПІВ переважно здійснюється розробником ОВТ — виконавцем ДОЗ, то й найбільше порушень прав інтелектуальної власності може вчинятися саме ним.

А підґрунтя для можливих порушень закладається ще у статутних документах розробника, зокрема через відсутність у колективних договорах, що укладаються в організаціях-виконавцях ДОЗ, положень щодо охорони прав інтелектуальної власності: що виключне майнове право на службовий ОПІВ належить роботодавцю, а немайнові права належать авторам, яким виплачується авторська винагорода, розмір, строки та порядок виплати якої визначаються трудовим договором (контрактом) між автором і роботодавцем. Цей договір теж в більшості випадків не укладається або ж в ньому відсутні положення про розмір і порядок виплати авторської винагороди за службовий ОПІВ.

Загалом, при створенні службового ОПІВ можливі такі порушення:

- зтягування розгляду повідомлення автора про створення службового ОПІВ і прийняття щодо нього рішення;
- перевищення роботодавцем строку збереження службового винаходу (корисної моделі) як конфіденційної інформації в разі його невикористання понад 4 роки;
- невіплата винагороди авторам службових ОПІВ за їх використання.

При цьому можливе «викачування» науково-технічних секретів і ноу-хау,

як це, наприклад, трапилось з розробкою літака Ан-70, коли задля залучення інвестицій показували літак усім потенційним партнерам без дотримання належних заходів щодо охорони інтелектуальної власності. У результаті, було втрачено «ноу-хау» — форма гвинта, котру зарубіжні «партнери» запозичили та використали у власній розробці.

При виконанні державного контракту за ДОЗ теж можливе недотримання виконавцем вимог, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності стосовно:

- проведення патентних досліджень, особливо щодо патентної чистоти, відповідно до ДСТУ 3575-97 «Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення» [7];
- повідомлення замовника про результати перевірки щодо патентної чистоти ОПІВ, які використовуються під час виконання роботи;
- інформування замовника про отримання при виконанні робіт результатів, що підлягають правовій охороні;
- оформлення документів для захисту ОПІВ, створених під час виконання роботи, без погодження із замовником;
- публікації науково-технічних результатів, одержаних при виконанні робіт, без згоди замовника;
- передання результатів робіт іншим особам;
- неправомірне використання виконавцем під час виконання контракту ОПІВ, права на які належать йому або третій стороні, чи без погодження із замовником;
- використання запатентованого секретного винаходу (корисної моделі), а також передання права власності, надання дозволу (видача ліцензії) на його використання з порушеннями вимог Закону України «Про державну таємницю» [5] та без погодження з Державним експертом, зокрема без сплати

ЗАХИСТ ПРАВ

власникові патенту адекватної компенсації відповідно до економічної цінності винаходу (корисної моделі) та грошової компенсації на покриття витрат за сплату зборів;

- укладення окремого договору із замовником на використання інтелектуальної власності, створеної у процесі виконання державного контракту, або передачі йому майнових прав на ОПІВ;
- передання замовникові майнових прав на технологію та/чи її складові, що створені у процесі виконання НДДКР, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів, якщо технологію та/або її складові віднесено до державної таємниці й у інших випадках, визначених законом;
- обов'язкової реєстрації технологій або їхніх складових, що створені чи використані при виконанні НДДКР;
- оформлення патентного формуляра після виконання НДДКР відповідно до ДСТУ 3574-97 «Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення» [8] та включення його до комплексу технічної документації на НДДКР разом зі звітом про патентні дослідження;
- здійснення закордонного патентування технологій або їхніх складових, створених за бюджетні кошти, з порушенням законодавства України.

Крім цього, при укладенні договорів про трансфер технологій не визначаються:

- порядок надання субліцензій на складові технології третім особам;
- порядок передачі прав на ноу-хау.
- розмір, порядок і умови виплати винагороди за використання технологій, а також відповідальності сторін за порушення умов договору.

Така ситуація призводить до витоку ОПІВ з легального ринку товарів, до, так званої, тінізації обігу ОПІВ.

В. Савенко у своїй статті [20] називає тінізацію обігу ОПІВ найбільш

складним і малорегульованим явищем, що призводить до підриву авторитету держави та, відповідно, до погіршення інвестиційного клімату, супроводжується недоотриманням коштів у держбюджет через неконтрольовані операції купівлі-продажу, що не обкладаються податками, втратою валютної виручки від патентно-ліцензійної торгівлі, витоком національного інтелектуального капіталу. Найпоширенішими тіньовими операціями є продаж інтелектуальних продуктів, здобутих за допомогою прийомів промислового шпionaжу, продаж їх за кордон без отримання правової охорони в Україні та попереднього втілення у вітчизняній промисловості, непродуктивні витрати й відтік валютних коштів за імпортом застарілих технологій або неповернення валютної виручки за експортними операціями з об'єктами права інтелектуальної власності.

Покажемо щодо втрати інтелектуальних продуктів через тінізацію відносин у сфері розпорядження ОПІВ досвід РФ, коли було завдано значного удару російській авіапромисловості. Так, французька компанія «Ерокоптер Франс» отримала в РФ 8 патентів у галузі гелікоптеробудування, а корпорація «Томпсон» запатентувала спосіб обробки відповідних сигналів вторинної радіолокаційної системи літаків. Нідерландська компанія «Йелстаун Корпорейшн» змогла отримати 8 патентів у галузі побудови двигунів. Таким чином було запатентовано повітряний гвинт на російському гелікоптері Ка-50 «Чорна Акула» та спосіб керування ним. Це означає, що для виробництва та продажу РФ Ка-50 необхідно отримати патентно-ліцензійний дозвіл від іноземних контрагентів [20].

У законодавстві України значну увагу приділено охороні прав авторів ОПІВ. І це абсолютно правильно, адже саме вони своєю творчою працею створюють ОПІВ, які потім можуть використовуватись неправомірно. Проте і самі автори можуть здійснювати порушення

вимог законодавства. Особливо ці порушення чутливі у сфері розробки ОВТ, оскільки можуть завдати шкоди національним інтересам України. До таких порушень належать, зокрема:

- неподання винахідником роботодавцеві письмового повідомлення про створений ним службовий винахід (корисну модель);
- створення корисної моделі з неправдивою інформацією про новизну та промислову придатність;
- передання права власності на винахід (корисну модель) іншій особі без згоди інших власників патенту;
- відмова власником патенту в наданні дозволу на використання винаходу (корисної моделі) власникові пізніше виданого патенту, якщо винахід (корисна модель) останнього призначений для досягнення іншої мети чи має значні техніко-економічні переваги та не може використовуватися без порушення прав власника раніше виданого патенту;
- патентування винаходу (корисної моделі) в іноземних державах без попереднього подання заявки на винахід (корисну модель);
- недотримання працівником вимог конфіденційності щодо інформації, яка стосується суті розробленого рішення;
- відмова від укладення договору володільцем секретної інформації (винахідником) з державним органом (органами), якому (яким) державним експертом з питань таємниць надається право приймати рішення щодо суб'єктів, які мають доступ до цієї інформації та її матеріальних носіїв, щодо визначення порядку й умов охорони державної таємниці, зокрема режиму секретності під час користування і розпорядження секретною інформацією та її матеріальними носіями, та згоди особи на реалізацію прав щодо інформації або її матеріальних носіїв з урахуванням обме-

жень, установлених відповідно до закону, взяття особою на себе зобов'язання щодо збереження державної таємниці та ознайомлення її з мірою відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю.

У разі порушення права інтелектуальної власності його захист здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Проте не всі порушення, а тим паче відповідальність за них, визначені чинним законодавством. Хоча наслідки в разі їх здійснення можуть бути дуже важкими.

Наприклад, непроведення патентних досліджень або проведення їх не в повному обсязі не визначено як порушення права інтелектуальної власності, а як наслідок — проведення розробки в хибному напрямі, а ще гірше — порушення прав власників чинних охоронних документів і значні матеріальні претензії.

Яскравим прикладом таких претензій є, зокрема, заявлені в 1997 р. претензії РФ на використання активної броні на танках, що їх Україна постачала за контрактом до Пакистану. Претензії стосувалися використання українськими розробниками ще радянських патентів на активний захист, які після розпаду СРСР РФ «приватизувала», та оцінила в 55 млн дол. США, що практично дорівнювало половині суми контракту. Конфлікт вдалося вирішити лише завдяки втручання президентів країн.

Прикладом необхідності захисту інтелектуальної власності є фірмовий знак «Ан», що протягом 60 років був візитною карткою ДП «Антонова», але який в 2002 р. громадянин Бельгії зареєстрував на своє ім'я. За рішенням апеляційного суду України Державне підприємство (ДП) «АНТК ім. О. К. Антонова» було вимушене усунути з бортових своїх літаків цей знак, тому що вартість ліцензії на використання знака,

яку зажадав новий патентовласник, була надмірно великою. З 2002 р. фірмовим знаком ДП «АНТК ім. О. К. Антонова» став напис «АНТОНОВ», що наносився на кіль літака. Лише у 2006 році, після закінчення терміну дії охоронного документа, фірма повернула собі право використовувати знак «Ан», зареєструвавши його в Україні.

Ці приклади свідчать про наявність проблем організаційного та нормативно-правового забезпечення захисту інтелектуальної власності в Україні. Вони показують, що тлумачення та практичне застосування нормативних приписів не завжди здійснюється адекватно, а іноді виникає ситуація, що сприяє суттєвим помилкам і навіть зловживанням.

Інший приклад — невизначення в колективних і трудових договорах положень щодо дотримання прав інтелектуальної власності призводить до втрати авторами майнових, а то а немайнових прав на службові ОПІВ та неотримання винагороди за їх використання.

За порушення умов державного контракту передбачена відповідальність сторін, а за те, що в цих умовах не визначені або нечітко визначені, вимоги щодо проведення патентних дослід-

жень та інших заходів щодо охорони інтелектуальної власності відповідальність не передбачена. Як наслідок, замовник може отримати зразок ОВТ, який уже морально застарів та ще й з матеріальними позовами.

Як бачимо, спектр можливих порушень прав інтелектуальної власності у сфері розробки ОВТ дуже широкий. І для того щоб цей спектр звузити, необхідно постійно вдосконалювати законодавство не лише з метою встановлення відповідальності за нові порушення прав інтелектуальної власності та за порушення, які в разі їх здійснення сприяють зазначеним порушенням, але і підвищення ролі та відповідальності ЦОВВ — замовників ДОЗ та їхніх посадових осіб за організацію та виконання заходів із запобігання та недопущення таких порушень. Адже досі характерною особливістю нашої держави є правовий нігілізм, тому що навіть чинні закони й інші нормативно-правові акти не виконуються! І це загальнодержавна проблема України в усіх сферах діяльності. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/435/2003-вр.
Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 435, zakon.rada.gov.ua/laws/show/435/2003-вр.
2. Господарський кодекс України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15.
Hospodarskyi kodeks Ukrainy. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8074-10. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/8074-10.
Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia vid 07.12.1984 № 8074-10, http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/8074-10.
4. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/922-19.
Pro publichni zakupivli: Zakon Ukrainy vid 25.12.2015 № 922, http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/922-19.
5. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. № 3855. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855/94-вр.
Pro derzhavnu taiemnytsiu: Zakon Ukrainy vid 21.01.1994 № 3855, zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855/94-вр.
6. Питання державного оборонного замовлення. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.04.2011 р. № 464. URL: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1084-2004-н.

- Pytannia derzhavnoho oboronnoho zamovlennia. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27.04.2011 r. № 464, zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1084-2004-n.*
7. ДСТУ 3575-97 Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення. Видання офіційне. К., Держстандарт України. Затверджено і введено в дію наказом Держстандарту України від 06.06.1997 р. № 327.
 - DSTU 3575-97 Patentni doslidzhennia. Osnovni polozhennia ta poriadok provedennia. Vydannia ofitsiine. K., Derzhstandart Ukrainy. Zatverdzheno i uvedeno v diiu nakazom Derzhstandartu Ukrainy vid 06.06.1997 r. № 327.*
 8. ДСТУ 3574-97 Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення. К., 1997 р. № 327.
 - DSTU 3574-97 Patentnyi formuliar. Osnovni polozhennia. Poriadok skladannia ta oformlennia. K., Derzhstandart Ukrainy, 1997. № 327.*
 9. Демидов Б. А. Программно-целевое планирование развития и научно-техническое сопровождение вооружения и военной техники: учебное пособие. В 3-х книгах. Кн. 1. Харьков: ХВУ, 1997. 545 с.
 - Demidov B. A. Programmno-tselevoye planirovaniye razvitiya i nauchno-tekhnicheskoye soprovozhdeniye vooruzheniya i voyennoy tekhniki. uchebnoye posobiye. V 3-kh knigakh. Kn. 1. Kh. : KHVU, 1997. 545 s.*
 10. Демидов Б. А. Программно-целевое планирование развития и научно-техническое сопровождение вооружения и военной техники: учебное пособие: В 3 кн. / Б. А. Демидов, М. М. Митрахович, М. И. Луханин, В. И. Коваленко, А. Ф. Величко / Под ред. Б. А. Демидова. Кн. 2. Х. : ХВУ, 1997. С.472.
 - Demidov B. A. Programmno-tselevoye planirovaniye razvitiya i nauchno-tekhnicheskoye soprovozhdeniye vooruzheniya i voyennoy tekhniki: uchebnoye posobiye: V 3 kn. / B. A. Demidov, M. M. Mitrakhovich, M. I. Lukhanin, V. I. Kovalenko, A. F. Velichko / Pod red. B. A. Demidova. Kn. 2. Khar'kov: KHVU, 1997. S.472.*
 11. Демидов Б. А. Программно-целевое планирование развития и научно-техническое сопровождение вооружения и военной техники: учебное пособие: В 3 кн. / Б. А. Демидов, М. М. Митрахович, М. И. Луханин, В. И. Коваленко, А. Ф. Величко / Под ред. Б. А. Демидова. Кн. 3. Харьков: ХВУ, 1997. С.545.
 - Demidov B. A. Programmno-tselevoye planirovaniye razvitiya i nauchno-tekhnicheskoye soprovozhdeniye vooruzheniya i voyennoy tekhniki: uchebnoye posobiye: V 3 kn. / B. A. Demidov, M. M. Mitrakhovich, M. I. Lukhanin, V. I. Kovalenko, A. F. Velichko / Pod red. B. A. Demidova. Kn. 3. Khar'kov: KHVU, 1997. S. 545.*
 12. Буренок В. М., Ивлев А. А., Корчак В. Ю. Развитие военных технологий XXI века: проблемы планирование, реализация. Тверь: КУПОЛ, 2009. 624 с, ил.
 - Burenok V. M., Ivlev A. A., Korchak V. Yu. Razvitiye voyennykh tekhnologiy XXI veka: problemy planirovaniye, realizatsiya. Tver': KUPOL, 2009. 624 s, il.*
 13. Довгополий А. С., Митрахович М. М. Науково-технічне супроводження озброєння та військової техніки на стадіях програмування їх розвитку та розроблення // Наука і оборона. 2000. № 1.
 - Dovhopolyi A. S., Mitrakhovych M. M. Naukovo-tekhnichne suprovodzhennia ozbroiennia ta viiskovoi tekhniki na stadiakh prohramuvannia yikh rozvytku ta rozroblennia // Nauka i oborona. 2000. № 1.*
 14. Митрахович М. М. Задачі науково-дослідних організацій та вищих військових навчальних закладів Міністерства оборони України із забезпечення науково-технічного супроводження озброєння та військової техніки. Проблеми створення системи науково-технічного супроводження та шляхи їх вирішення // Наука і оборона. 1997. № 1–2.
 - Mitrakhovych M. M. Zadachi naukovo-doslidnykh orhanizatsii ta vyshchyykh viiskovykh navchalnykh zakladiv Ministerstva oborony Ukrainy iz zabezpechennia naukovo-tekhnichnoho suprovodzhennia ozbroiennia ta viiskovoi tekhniki. Problemy stvorennia systemy naukovo-tekhnichnoho suprovodzhennia ta shliakhy yikh vyrishennia // Nauka i oborona. 1997. № 1–2.*
 15. Бутнік-Сіверський О. Б. Економіка інтелектуальної власності. К.: Ін-т інтел. власн. і права, 2004. 296 с.
 - Butnik-Siverskyi O. B. Ekonomika intelektualnoi vlasnosti. K.: In-t intel. vlasn. i prava, 2004. 296 s.*
 16. Право інтелектуальної власності: акад. курс: підруч. для студ. вищих навч.

- закладів / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. К.: Ін Юре, 2007. 696 с.
- Pravo intelektualnoi vlasnosti: akad. kurs: pidruch. dlia stud. vyshchyykh navch. zakladiv* / О. П. Orliuk, H. O. Androshchuk, O. B. Butnik-Siverskyi ta in.; Za red. O. P. Orliuk, O. D. Sviatotskoho. K.: In Yure, 2007. 696 s.
17. Пічкур О. Інноваційний розвиток світової економіки та місце України у ньому // Інтелектуальна власність. 2009. №№ 4-8, 10, 11, 12. 2010. № 2.
- Pichkur O. Innovatsiyni rozvytok svitovoi ekonomiky ta mistse Ukrainy u nomu* // *Intelektualna vlasnist*. 2009. №№ 4-8, 10, 11, 12. 2010. № 2.
18. Братушак О. Заробити на війні. Як СБУ та прокуратура блокують розслідування корупції в обороні. URL: <http://www.pravda.com.ua/articles/2017/05/10/7143449>.
- Bratushchak O. Zarobyty na viini. Yak SBU ta prokuratura blokuivat rozsliduvannia koruptsii v oboroni*, <http://www.pravda.com.ua/articles/2017/05/10/7143449>.
19. В Україні досі не розв'язано проблему роялті для розробників ОВТ. URL: <http://opk.com.ua>.
- V Ukraini dosi ne rozviazano problemu roialti dlia rozrobnykiv OVT*, <http://opk.com.ua>.
20. Савенко В. Г. Загрози економічній безпеці України у сфері інтелектуальної власності. Стратегічна панорама. 2009. № 4. С. 109–118.
- Savenko V. H. Zahrozy ekonomichnii bezpetsi Ukrainy u sferi intelektualnoi vlasnosti. Stratehichna panorama*. 2009. № 4. S.109–118.

Надійшла до редакції 27.06.2017 р.

Зайковский А., Онистрат А. Возможные нарушения прав интеллектуальной собственности при разработке вооружения и военной техники. Рассмотрены возможные нарушения прав интеллектуальной собственности при разработке вооружения и военной техники для нужд военных формирований Украины. Подчеркнута важность осуществления мероприятий по безоговорочному обеспечению охраны интеллектуальной собственности при планировании и выполнении государственного оборонного заказа всеми участниками этого процесса — государственными заказчиками, исполнителями государственного оборонного заказа и авторами объектов права интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: оборона, интеллектуальная собственность, разработки

Zaykivskyi O., Onistrat O. Possible violations of intellectual property rights in the development of armaments and military equipment. Possible violations of intellectual property rights in the development of armaments and military equipment for the needs of Ukrainian military formations are considered. The importance of implementing measures to unconditional ensuring of the protection of intellectual property in the planning and execution of the state defense order by all participants of this process - state customers, executors of state defense orders and authors of objects of intellectual property rights are pointed out.

Key-words: military defense, intellectual property, development